

Handläggare: Stig Gustavsson
Region Innerstad
Park- och gatubyrån
Tel: 508 262 12
stig.gustavsson@gfk.stockholm.se

2001-11-23

Dnr 00-512-2926

Till
Gatu- och fastighetsnämnden

Programförslag för Medborgarplatsen. Återremiss och inriktningsbeslut

FÖRSLAG TILL BESLUT

1. Gatu- och fastighetsnämnden godkänner föreliggande programförslag som inriktning för disposition, möblering och trafikförhållanden på Medborgarplatsen
2. Gatu- och fastighetsnämnden uppdrar till kontoret att beställa en revidering av detaljplanen för Medborgarplatsen i enlighet med detta utlåtande

Olle Zetterberg

Göran Gahm

Mats Fager

SAMMANFATTNING

Gatu- och fastighetsnämnden har återremmitterat kontorets förslag till yttrande över stadsbyggnadskontorets programförslag över Medborgarplatsen med uppdrag att ta fram ett beslutsförslag till gatu- och fastighetsnämnden inom ramen för tillgängliga ekonomiska resurser. Kontoret har i samarbete med berörda förvaltningar tagit fram ett reviderat förslag, som huvudsakligen innebär att trafiken på torget begränsas till en enkelriktad slinga runt Medborgarhuset, att uteserveringarna koncentreras till torgets periferi. Tillhörande serveringsbyggnader och försäljningskiosker får uppföras mot Götgatan och Repslagargatan. Nuvarande isbana och

trapphus till det underliggande parkeringsgaraget ligger kvar. Området runt isbanan disponeras för torghandel. Den stora skulpturen ”Gryning” flyttas från torget. Med dessa åtgärder frigörs torgets centrala del från fasta arrangemang. Den nedslitna parken i norra delen av torget öppnas upp med en trappa mot Repslagargatan och rustas upp och kompletteras för serveringsverksamhet. Engelska husets barockträdgård upprustas i samband med att nuvarande hyreskontrakt upphör.

Kontoret bedömer att en upprustning av Medborgarplatsen enligt föreliggande förslag inklusive ombyggnad av parken medför en investeringsutgift om ca 4,5 Mkr, vilket bör kunna inrymmas i nämndens budget för år 2002- 2003. Kontoret förutsätter att nya byggnader på torget finansieras av berörda näringsidkare. Den samlade driftekonomin för torget försämras med ca 0,2 Mkr per år framför allt på grund av begränsad upplåtelseverksamhet.

UTLÅTANDE

Bakgrund

Stadsbyggnadsnämnden begärde 1998-11-19 en helhetsredovisning av Medborgarplatsen i samband med bygglovsansökan för två serveringshus. Som följd av att många tillfälliga lov hade godkänts de senaste åren var torget inte längre överskådligt. En förvaltningsövergripande arbetsgrupp med deltagare bl a från gatu- och fastighetskontoret påbörjade i början av 2000 en översyn av Medborgarplatsen.

Från kontorets sida har främst den bristfälliga trafiksituationen påtalats. Den utformning som genomfördes i början av 90-talet i samband med Södra stationsområdets utbyggnad fungerar inte tillfredsställande längre. Runt torget anordnades en körbana med angoringsmöjlighet i höjd med Söderhallarna och vid Medborgarhuset där även parkering för handikappade finns. För att freda övriga delar av torget från fordonstrafik inhägnades denna körbana med hjälp av pollare och kättingar. I takt med att verksamheterna har utökats på och intill torget har också viljan att nå även andra ytor med bil ökat, vilket medfört att pollare och kättingar har plockats bort i högre takt än de blir återställda. Det innebär att den fordonsfria ytan inte längre är så stor.

Medborgarplatsen är också en viktig cykelförbindelse. Den stora nord-sydliga cykeltrafiken i Götgatan måste i nordlig riktning på delen S:t Paulsgatan – Medborgarplatsen ledas över torget och Repslagargatan då Götgatan är enkelriktad söderut. För det öst-västra stråket som förbinder östra Södermalm via Tjärhovsgatan med västra Södermalm via Södra stationsområdet är också Medborgarplatsen en viktig del. Cykeltrafiken skall också använda den inhägnade körbanan. Då ”öppningarna” är många för cyklister förekommer också cykeltrafik i olika riktningar på större delen av torgytan.

Det programförslag som stadsbyggnadskontoret med hjälp av den förvaltningsövergripande arbetsgruppen tagit fram skickades ut på remiss

till berörda 2000-08-25. Förslaget behandlades i gatu- och fastighetsnämnden 2000-12-12 som då beslöt att återremittera förslaget samt att anföra följande.

”Ansvaret för att upprätta program för stadens torg måste rimligtvis åvila gatu- och fastighetsnämnden i samråd med stadsdelsnämnden som ansvarar för upplåtelseerna. Det framarbetade förslaget överskrider med sina 25 miljoner kronor vida de budgeterade 3 miljonerna. Kontoret skall därför återkomma till nämnden med ett förslag som ryms inom de beslutade ramarna.”

Samråd

Medborgarplatsen har blivit Södermalms centrala träffpunkt som berör bra många fler än de som ingått i arbetsgruppen. I flera sakfrågor har samråd skett med berörda enheter.

2000-09-06 hölls programsamråd i Medborgarhuset. Många varierande synpunkter framfördes. Bl a ifrågasattes programförslagets intentioner att samla de flesta aktiviteterna till torgets mitt för att skapa friytor utmed anslutande byggnader. Många ansåg att det borde vara tvärtom. De flesta ansåg att nuvarande trafikföring var otillfredsställande. Det gällde även svårigheten att nå torget ifrån Björns Trädgård. Gångtunnel under Götgatan efterlystes.

Samråd har även skett med handikappråd för att se över torgets tillgänglighet. Rullstolsburna befarar att en begränsning av körtrafiken kommer att försämra tillgängligheten till torget. I övrigt välkomnas en tydligare separering mellan gång- och fordonstrafik.

Efter beslutet i GFN har kontoret haft samråd med delar av den tidigare arbetsgruppen som har resulterat i att ett ändrat förslag tagits fram anpassat dels till de synpunkter som inkommit under remisstiden och dels till de ekonomiska ramarna.

Remissbehandling

Ett koncept till detta tjänsteutlåtande har remitterats till Stadsbyggnadskontoret, Maria- Gamla stans stadsdelsförvaltning, Skönhetsrådet, Stockholm Parkering samt Saluhallsförvaltningen. Dessutom har konceptet sänts till de restauranger som har de större serveringsanläggningarna på torget samt till de landskapsarkitekter som efter sommaren har haft en utställning om Medborgarplatsen på Arkitekturmuseet. Remissinstansernas synpunkter redovisas nedan:

Stadsbyggnadskontoret

Stadsbyggnadskontoret anser inte att förslaget gestaltningmässigt är

S

långsiktig hållbart utan borde ha en annan disposition. Den största invändningen gäller förslaget att förlägga serveringsbyggnaderna och toalett utmed Götgatan och tillhörande gemensamma tak som kommer att ge torget en 4:e vägg. Denna skärmbyggnad anser kontoret genomgripande förändrar stadsbilden och relationen mellan gatu- och torgrum. Medborgarplatsen med sin monumentalitet och karaktär av förplats reduceras. Torgets kontakt med Götgatan och Björns Trädgård försvinner och hindrar fysiskt stora folksamlingar och demonstrationer. Torghanden får en underordnad roll då den inte når Götgatan för annonsering av sitt utbud.

Stadsbyggnadskontoret tycker att serveringsbyggnadernas volym skall begränsas. Då moderrestaurangerna finns i Söderhallarna borde i stället direktkontakt med uteserveringarna ordnas genom att stora generösa glasportar öppnas upp mot torget. Om serveringsbyggnader skall komma till stånd bör de utföras med exempelvis enklare tältkonstruktioner som lätt kan avlägsnas under ickesäsong, dåligt väder eller då torget behövs för andra ändamål.

Den föreslagna upprustningen av parken vid Repslagargatan liksom ändringen av trafikföringen anser kontoret vara positivt. Cykeltrafiken bör dock snarast flyttas från torget då många upplever denna trafik som den största otrygghetsfaktorn.

Sammantaget menar stadsbyggnadskontoret att det öppna offentliga rummet borde ha huvudrollen på torget och vara ”scen för ett skiftande stadsliv med maximal flexibilitet”. En långsiktig målsättning bör vara att få bort alla fasta arrangemang såsom isbanan som större delen av året påverkar torget negativt. Det nu framlagda programförslaget har inte funnit en långsiktig hållbar disposition och gestalt enligt kontoret.

Maria-Gamla Stans stadsdelsnämnd

Stadsdelsnämnden som har tagit över ansvaret för Medborgarplatsens skötsel välkomnar att torget får en välbehövlig omdaning med en annan disposition än den rörlighet som nu råder. Torget har blivit övermöblerat, överskådligt och trångt. I stort sätt instämmer nämnden i de föreslagna åtgärderna.

Även stadsdelsnämnden förespråkar att cykeltrafiken i sin helhet tas bort från torget. Vidare påpekas att serveringsbyggnaderna bör projekteras i gfk.s regi så att totallösningen hålls samman.

Skönhetsrådet

Rådet har framfört synpunkter på tidigare programförslag som nu i många fall har hörtsammats varför rådet ställer sig positivt till det reviderade förslaget. Ett problem kvarstår dock, slutenheten mot Götgatan.

Rådet föreslår att endast en byggnad, även innehållande toalett uppförs mot Götgatan. Byggnaden bör vara av mindre storlek och ges en lättare gestaltning av en mer tillfällig karaktär.

Stockholm Parkering

Stockholm Parkering har inga avvikande synpunkter vad gäller torgers utformning mot de som framgår av förslaget. Bolaget vill dock understryka vikten av att inga byggnadsåtgärder får vidtagas som kan skada tätskiktet mot underliggande P-hus.

Saluhallsförvaltningen

Saluhallsförvaltningen har inte inkommit med några synpunkter beroende på att förvaltningen har deltagit i framtagandet av förslaget och att dess ansvar för torget nu har förts över till stadsdelsförvaltningen.

Restaurangerna på torget

Under hand har de som idag har serveringar på torget i frågasatt om de minskade serveringsytorna kommer att göra verksamheterna lönsamma. De önskar minst lika stora ytor som i dag.

Landskapsarkitekterna

Ambitionsnivån i förslaget är oacceptabelt låg för en av Stockholms viktigaste platser. Förslaget med dess bakomliggande mycket knappa ekonomiska ram löser inte några problem utan istället hotar platsen, det öppna stadsrummet som demokratisk arena. Det mest framträdande i behandlingen av Medborgarplatsen är avsaknaden av helhetstänkande och arkitektonisk stringens. Utformningen verkar mest handla om ett omkringflyttande av en mängd rekvisita. Det gestaltungsprogram som utarbetats ger obetydligt utrymme för en oberoende arkitektonisk lösning av platsens problem och hotar dessutom att ytterligare förvärra situationen genom nya permanenta felsatsningar. Att ge tillfälliga bygglov för byggnader i strategiska lägen blir ofta bestående. En uppvärdering av Medborgarplatsen efterlyses, både ekonomiskt och arkitektoniskt. De politiska beslutsfattarna i staden måste övertygas om att Medborgarplatsen är värd bättre.

Vad gäller detaljer i förslaget anser dock arkitekterna att det finns en hel del positiva inslag såsom flyttning av trafik och serveringar som öppnar torgets centrala delar samt parkupprustningen vid Replagargatan.

Däremot bör öppenheten mot Götgatan och Björns Trädgård inte avskämmas med föreslagna byggnader och förstöra kontakten med Götgatans livliga puls. Det kan dessutom uppfattas som privatisering av det offentliga

rummet. Vid större manifestationer, hyllningar av idrottshjältar etc kan torget dessutom bli svårt att evakuera.

Isbanan måste flyttas då den är felplacerad, tar inte hänsyn till torgets helhet och blockerar en fri rörelse över torget. Gryning kan flyttas för att skapa friyta men får då inte ersättas av annan möblering.

Kontorets förslag

Allmänt

Gatu- och fastighetsnämnden är ägare av Medborgarplatsen. Enligt avtal har dock Saluhallsstyrelsen förvaltningsansvaret för hela torgytan inom ramen för ett möbleringsprogram. Kommunfullmäktige har beslutat att föra över detta ansvar till Maria-Gamla Stans stadsdelsnämnd från den 1 september 2001.

Kontoret håller självklart med om att det finns ett stort behov att se över situationen på Medborgarplatsen. För att göra vissa förbättringar, främst förändrad trafikföring har kontoret tagit upp medel i flerårsprogrammet. Föreliggande förslag skall till stora delar kunna inrymmas inom dessa ramar.

Förslaget bygger på att den centrala delen av torget frigörs från byggnader, övrig möblering och trafik för att kunna disponeras för olika evenemang. Serveringsbyggnader samlas utmed Götgatan med anslutande uteserveringar mot torget. Parkdelen i norra delen rustas upp och kompletteras med en mindre serveringsbyggnad. Torgstånd placeras i anslutning till befintliga nedgångar till underliggande garage. Även isbanan skulle sommartid kunna användas för torgförsäljning. Motorfordonstrafik tillåts endast på södra delen närmast Medborgarhuset.

Enligt kontorets uppfattning torde de flesta av förslagens åtgärder kunna genomföras inom ramen för gällande detaljplaner. En ändrad trafikföring kan genomföras med lokal trafikföreskrift. Frågan om detaljplanereglering av upplåtelseverksamhet, möblering mm på stadens torg har nyligen behandlats kommunfullmäktige i samband med en motion av Stig Dingertz (m) (1998:73). I motionen framfördes bl a önskemålet att detaljplaner skulle upprättas för vissa representativa platser såsom Medborgarplatsen för att reglera verksamheterna. KF ansåg liksom flera remissinstanser, bl a nämnden, att detaljplaner inte skall styra verksamheter som redan är reglerade på annat sätt. En överenskommelse har dessutom träffats mellan stadsbyggnadskontoret och gatu- och fastighetskontoret att gfk har ansvaret för det offentliga rummets utformning och möblering om det inte gäller frågor som kräver ny detaljplan eller bygglov.

Trafik

Nuvarande trafikföring fungerar dåligt som tidigare nämnts. Även om

fordonstrafiken hålls inom den inhägnade körslingan uppstår konflikter med korsande gångtrafik. Angöringsplatsen vid Söderhallarna som tillkom som ett komplement till den huvudsakliga angöring via Västgötagränds lastfar, missbrukas ofta och används för parkering till butiker och restauranger. Cyklister kör ofta utanför körslingan dels för att hinder i form av felaktigt uppställda fordon förekommer och dels för att beläggningen är cykelvänligare.

Det nu redovisade förslaget förutsätter att den enda angöring för motorfordon som behövs är persontransporter till Medborgarhuset vid entrén till Forsgrénska badet där hiss för rörelsehindrade finns, samt leverenser till torgförsäljning. Övrig angöring kan ske via Västgötagränd respektive via parkeringsgaraget under torget. Tillgängligheten till Söderhallarna för personer med rörelsehinder är besvärlig från Medborgarplatsen då entréer ligger på en högre nivå med trappor mot torget. Numer finns en ny entré mot Folkungagatan med bättre tillgänglighet.

Med dessa förutsättningar kan nuvarande körväg runt torget slopas och ersättas med en körväg vid Medborgarhuset med infart från Folkungagatan och utfart mot Götgatan. Det nuvarande stora nord- sydliga cykelstråket via Repslagargatan som passerar över Medborgarplatsen föreslås att ersättas med ett dubbelriktat cykelstråk i Götgatan i kontorets förslag till trafikplan för Södermalm, som presenteras för nämnden före årsskiftet. I denna plan kommer även möjligheten att flytta det öst- västliga cykelstråket till angränsande gator att undersökas enligt önskemål från ett par av remissinstanserna. I avvaktan på detta skulle endast en dubbelriktad cykelbana tillfälligt vara kvar i norra delen av torget. På så sätt skulle hela den centrala torgdelen kunna anslutas till Fatburstrappan och Söderhallarna och bilda ett stort gångtorg fritt från fordonstrafik.

Många klagomål har framförts till kontoret från gående från Björns Trädgård och tunnelbaneuppgången över långa väntetider vid passage över Götgatan mot Medborgarplatsen. Signalanläggningen är samordnad med anläggningen vid Folkungagatan där trafiksituationen är ytterst komplicerad med många gående och många svängande fordon. Kortare väntetider för gående vid Björns Trädgård skulle innebära längre köer på Götgatan söderut. I samband med anläggandet av cykelfält söderut mot Åsögatan kommer signalsituationen att ses över vilket möjligtvis kan underlätta passagen vid Björns Trädgård. I samband med att tunnelbaneuppgången skulle byggas undersöktes möjligheten att ifrån biljetthallen anlägga en gångtunnel under Götgatan. Det visade sig vara ytterst komplicerat och kostsamt varför planerna aldrig fördes vidare. De största svårigheterna var att tunnelns nivå under Götgatan skulle bli avsevärt mycket lägre än biljetthallens nivå med alltför starka ramplutningar som följd, samt att stora konstruktiva ingrepp erfordrades i garageanläggningen under torget.

Synskadades organisationer har framfört önskemål om att ett ledstråk utförs mellan Fatburstrappan och Götgatans övergångsställe till Björns Trädgårds tunnelbanenedgång.

Torget disposition och möblering

I och med att den centrala delen blir fri från fordonstrafik skapas förutsättningar att göra en önskvärd fri öppen yta som bl a kan användas för olika evenemang. Två serveringsbyggnader placeras utmed Götgatan med utrymme för uteservering in mot torget. Utmed Götgatan samlas ytterligare fasta byggnader såsom kiosker och toalett. Dessa byggnader förbinds med ett gemensamt tak. Flera remissinstanser befarar att torget får en ny vägg mot Götgatan och Björns Trädgård. Det är därför viktigt att byggnaderna utformas så smäckra att så inte blir fallet. Det sammanhängande taket kanske måste utgå. Beslut om upplåtelse och bygglov kommer att fattas av stadsdelsnämnden, som tillstyrkt torgets nya disposition. Utmed norra delen av torget förutsätts uteserveringar dels vid Engelska huset och dels i anslutning till mindre byggnader i anslutning till parken vid Repslagargatan. Nuvarande uteserveringsytor i anslutning till saluhallen och Söder Torn behålls. På detta sätt koncentreras uteserveringarna runt torgets sidor, medan den centrala yta lämnas fri. Den totala uteserveringsytan på torget minskas från ca 1200 m² enligt gällande tillstånd till ca 950 m² enligt det nya förslaget.

Allmänna sittplatser kan anordnas utanför serveringsytorna. Cykelställ skall placeras på strategiska platser. Konstverket ”Gryning” kommer att flyttas från torget genom konstkansliets försorg.

I södra delen av torget förutsätts att befintliga trapphus till underliggande parkeringsgarage samt mellanliggande isbana skall vara kvar. Torgförsäljning föreslås i anslutning till det västra trapphuset. Sommartid kan även isbanan disponeras för torgförsäljning eller kaffeservering. Ytterligare parksoffor kan utplaceras i anslutning till isbanan.

Den som följd av nuvarande trafikföring ganska dominerande inhägnad av pollare med kättingar kan slopas på större delen av torget. Den måste dock vara kvar vid kvarvarande körslinga och på vissa delar mot Götgatan och Folkungagatan för att hålla fordonstrafiken på rätt plats. På sikt bör dock denna inhägnad göras mer diskret med en enklare typ av pollare. På sikt bör även delar av beläggningen ses över.

Parkupprustning

I norra delen av torget finns två parkanläggningar som är i stort behov av upprustning, stadsäga 7:66 vid Repslagargatan och Engelska husets trädgård. Den sistnämnda är inte allmän mark utan disponeras av den restaurang som finns i Engelska huset. Kontorets fastighetsförvaltning som förvaltar fastigheten kommer i samband med att nuvarande avtal med restaurangen går ut 2003 se till att rekonstruktion av barockträdgården ingår i det nya avtalet.

Parken vid Repslagargatan är i så dåligt skick att den inte upplevs som park bortsett från de pampiga träd som finns där. Förslaget visar en utökning av parkytan genom att gång- och cykelpassagen från Repslagargatan görs

smalare. Det torde ge utrymme för en mindre serveringsbyggnad. Mot Repslagargatans vändplan föreslås befintlig mur att ersättas med en trappa som skall öppna parken mer och bidra till att nuvarande karaktär av "tillhåll" försvinner. Ytorna kommer att rustas upp.

Det i samrådshandlingen illustrerade alternativet med en större nybyggnad på stadsäga 7:66, dvs parkmarken, avstyrks av kontoret av både ekonomiska och stadsbildsmässiga skäl. Den enda kvarvarande grönytan på Medborgarplatsen bör bevaras och utvecklas.

Ny detaljplan

Rent formellt erfordras inte någon ny detaljplan för torget utan erforderliga trafikförändringar kan genomföras med lokal trafikföreskrift medan bygglov för serveringsbyggnader mm kan beviljas som tillfällig åtgärd inom ramen för gällande plan. Men eftersom nuvarande trafikföring illustreras i planen bör en revidering ske i detta avseende. Vidare bör en illustration över den nya torgdispositionen i en reviderad detaljplan ge en tryggare framtid för de företagare som kommer att investera betydande belopp i nya byggnader på Medborgarplatsen. Kontoret förslår därför att vi får i uppdrag att av stadsbyggnadskontoret beställa en reviderad detaljplan, som klarlägger möjligheterna för ny bebyggelse utan att i detalj låsa torgets framtida möblering.

Ekonomi

I kontorets flerårsprogram är reserverat 3 Mkr under 2002 för Medborgarplatsen. Kontoret har bedömt att det borde räcka till att ändra trafikföringen, flytta toletten, sätta ut parksoffor och cykelställ samt till en enklare parkupprustning tillsvidare med bibehållande av befintliga murar. För att iordningsställa parken helt enligt förslaget skulle erfordras ca 1,5 Mkr ytterligare. Kontoret anser att detta är rimligt och skall söka inrymma ett totalbelopp om ca 4,5 Mkr under åren 2002 och 2003. Övriga åtgärder som nya serveringsbyggnader, kiosker, torgstånd mm kommer inte att belasta kontorets budget.

Stadens årliga driftkostnader för torgets skötsel beräknas uppgå till ca 1,2 Mkr, dvs oförändrad nivå mot i dag, medan intäkterna minskas från 1,1 Mkr till ca 0,9 Mkr, genom att uteserveringsytorna minskar och upplåtelseverksamheten begränsas. Driftekonomin förutsätts bevakas av stadsdelsnämnden.

Om inriktningsbeslut fattas kring årsskiftet borde dessa åtgärder kunna genomföras 2002 – 2003.

SLUT